

شاخصه‌های جامعه مهدوی در عصر ظهور

در آموزه‌های اسلامی امور فراوانی به عنوان اعتقادات و باورهای دینی معرفی شده که در کتاب‌های مفصل بر پایه آیات و روایات بررسی شده‌اند و البته جامعه مهدوی می‌بایست همه این باورها را در نظر داشته، به آنها ایمان داشته باشد که برخی از این باورها به طور خاص در روایات مهدویت نیز ذکر شده است.

در آموزه‌های اسلامی امور فراوانی به عنوان اعتقادات و باورهای دینی معرفی شده که در کتاب‌های مفصل بر پایه آیات و روایات بررسی شده‌اند و البته جامعه مهدوی می‌بایست همه این باورها را در نظر داشته، به آنها ایمان داشته باشد که برخی از این باورها به طور خاص در روایات مهدویت نیز ذکر شده است.

جامعه مهدوی، جامعه‌ای است که منسوب و مرتبط به حضرت مهدی(عج) آخرین پیشوای شیعیان، موعود منجی است. این عنوان البته، منطبق بر دو جامعه در دو دوران گوناگون خواهد بود: نخست؛ جامعه‌ای که در دوران غیبت مهدی موعود علیه السلام، زندگی می‌کند و دیگر جامعه‌ای که عصر ظهور آن حضرت را درک خواهد کرد. نه اینکه این دو جامعه متفاوت با هم هستند، که عین یکدیگرند. با این تفاوت که جامعه نخست از نظر جغرافیایی، محدود است با پیشوایی پنهان امام مهدی(عج) و آن دیگری در گستره‌ای به گستردگی همه زمین، با امامی آشکار و البته مهدی باوران این دوران، همان مهدی باوران آن دیگری است که به راستی جامعه مهدوی عصر غیبت باید نمونه‌ای کوچک باشد از آن جامعه موعود، متناسب با شرایط دوران غیبت، که اگر چنین نباشد اطلاق جامعه مهدوی بر آن خطایی است بس روشن و البته در اینجا مقصود ما از جامعه مهدوی، جامعه نخست، یعنی انسان‌هایی است که با پیروی از آن امام پنهان، زندگی خود را سپری می‌کنند.

بی‌گمان شاخصه‌ها و ویژگی‌های بسیاری می‌توان برای جامعه مهدوی بیان کرد اما به طور کوتاه به برخی از برجسته‌ترین این شاخصه‌ها در دو دسته اشاره می‌شود: شاخصه‌های اعتقادی و شاخصه‌های رفتاری. در آموزه‌های اسلامی امور فراوانی به عنوان اعتقادات و باورهای دینی معرفی شده که در کتاب‌های مفصل بر پایه آیات و روایات بررسی شده‌اند و البته جامعه مهدوی می‌بایست همه این باورها را در نظر داشته، به آنها ایمان داشته باشد که برخی از این باورها به طور خاص در روایات مهدویت نیز ذکر شده که در اینجا بدانها اشاره می‌شود:

1. ایمان به خداوند

بی تردید پایه همه باورهای دینی ایمان و اعتقاد به پروردگار هستی است. و این باور در جامعه مهدوی جایگاه ویژه‌ای دارد. خداوند در این باره می‌فرماید: **إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ... ؛ مؤمنان فقط آنها هستند که به خدا و رسولش ایمان آورده و ...**

2. ایمان به نبوت پیامبران

پس از ایمان و اعتقاد به خداوند متعال ایمان به پیامبرانی که از سوی او برانگیخته شده‌اند از باورهای اساسی یک موحد است. و این مهم در جامعه مهدوی مد نظر است. و خداوند ایمان به رسول را پس از ایمان به خود این‌گونه فرموده است: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُجِيبُكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ تُوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَ...؛ ای کسانی که ایمان آوردید، آیا می‌خواهید شما را به تجارتی راهنمایی کنم که از عذاب دردناک نجاتتان دهد؟ به خدا و رسولش ایمان آورید، و ...**

3. ایمان به امامت اهل بیت علیهم السلام

شیعه بر این باور است که پس از ایمان به خداوند و رسول او ایمان به امامت انسان‌های برگزیده که همانا اهل بیت پیامبر هستند امر لازم و واجب است. بنابراین شاخص بعدی در بخش ایمان باور به پیشوایان معصوم علیهم السلام است. و البته این باور در دوران غیبت به جهت پنهان بودن امام حساسیت بیشتری دارد. امام سجاد علیه السلام در باره ویژگی‌های مردم دوران غیبت، اعتقاد به امام غایب را این‌گونه مطرح کرده، فرموده است: **...إِنَّ أَهْلَ زَمَانِ عَيْبَتِهِ وَ الْقَائِلِينَ بِإِمَامَتِهِ وَ الْمُتَنْتَظِرِينَ لِظُهُورِهِ أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى ذَكَرَهُ أَعْطَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ وَ الْأَفْهَامِ وَ الْمَعْرِفَةِ مَا صَارَتْ بِهِ الْعَيْبَةُ عَنْهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْمَشَاهِدَةِ...؛ مردم زمان غیبت آن امام که به امامت و منتظر ظهور او معتقد هستند، از مردم هر زمانی برترند؛ زیرا خداوند، عقل و فهم و معرفتی به آن‌ها داده است که غیبت نزد آنان به منزله مشاهده است...**

4. ایمان به رستاخیز

در عرصه ایمان و معرفت بینش انسان‌ها به رستاخیز و پاسخ‌گویی به رفتارها در برابر دادگاه خداوند نقش برجسته‌ای در سامان‌یافتن رفتارهای انسان در دوران زندگی دارد. باور به این که زمانی انسان در برابر خداوند به هر آنچه انجام داده و باور داشته، می‌بایست پاسخ دهد؛ انسان را بر آن می‌دارد تا در کارهایی که انجام می‌دهد بیاندیشد. خداوند در آیات فراوانی بر لزوم آمادگی انسان‌ها برای پاسخ‌گویی به رفتارهایشان تأکید ورزیده است.

افزون بر آیات قرآن دیگر آموزه‌های دینی نیز انسان‌ها را به فرجام‌نگری هنگام رفتارهای خود سفارش کرده است. و ایشان را به حساب‌کشی از خود پیش از قیامت سفارش کرده است. از این رو می‌توان گفت یکی دیگر از شاخصه‌های جامعه مهدوی ایمان به معاد و حساب و کتاب است.

برای شاخصه های رفتاری هم موارد مختلفی وجود دارد که به چند نمونه آن اشاره می‌کنیم:

1. عدالت خواهی

از مهم‌ترین رسالت‌های پیامبران الهی و بزرگان دین برپایی عدل و قسط است. چه این که اساسی‌ترین هدف برپایی حکومت جهانی منجی موعود نیز گسترش عدل و قسط در زندگی انسان‌هاست. تلاش و مجاهدت در جهت برپایی قسط و برقراری عدالت و تلاش در جهت پدیدآوردن جامعه توحیدی بر اساس برادری در دین و برابری در آفرینش همواره در دستور کار بزرگان دین بوده است. بی‌گمان جامعه‌ای که در انتظار موعود عدالت‌گستر است، می‌بایست بر پایه عدالت و قسط رفتار نماید.

2. پرهیزگاری

از آموزه‌های مهم اخلاقی آن است که انسان همواره جان خویش را از پلیدی‌ها پاک سازد و روح خود را همواره با یاد پروردگار صفا و جلا دهد و نیز این که در روبه رویی با نافرمانی‌های پروردگار خویش را نگه دارد. در آیات قرآن و روایات معصومان علیه السلام این ویژگی از برجسته‌ترین صفات انسان شمرده شده است. که با آن می‌توان زندگی سعادت‌مندی را پشت سر نهاد. از اموری که در برخی روایات به عنوان یکی از شاخصه‌های جامعه مهدوی دانسته شده، پرهیزگاری و رعایت تقوای الهی است. پروای الهی، در همه زمان‌ها لازم و واجب است؛ اما در دوران غیبت به دلیل شرایط خاص، اهمیت بیشتری دارد؛ چرا که در این دوران، عوامل فراوانی دست به هم داده تا انسان‌ها را به بیراهه کشانده گمراه سازند.

3. پیروی از دستوره‌های امامان علیهم السلام

از دیگر شاخصه‌های جامعه مهدوی در عرصه رفتار، پیروی از دستورات پیشوایان معصوم علیهم السلام است. از آن‌جا که همه امامان علیهم السلام نور یگانه‌ای هستند، دستورها و فرموده‌های ایشان نیز یک هدف را دنبال می‌کند؛ بنابراین، پیروی از هر کدام، پیروی از همه آن‌ها است. در زمانی که یکی از آن‌ها در دسترس نیست، دستوره‌های دیگران چراغ راه هدایت است.

4. دست‌گیری از ضعفا و فقیران

کمک به ضعفا و محرومان در همه زمان‌ها کاری بس ارزشمند است و در دین اسلام به آن سفارش شده است؛ اما به علت غیبت امام، در دوران غیبت ارزش بیشتری دارد. امام باقر علیه السلام فرمود: ... هر آینه باید کمک نماید قوی شما ضعیفان را و باید عطوفت نماید ثروتمندان بر فقیرتان و خیرخواهی نماید فرد برای برادر دینی خود... پس اگر شخص در این حال از دنیا رفت پیش از آن‌که قائم ظهور کند، شهید از دنیا رفته است...». البته فقر، گاهی فقر اقتصادی و گاهی فقر فرهنگی و معنوی است.

5. دوستی با دوستان و دشمنی با دشمنان حضرت مهدی علیه السلام

در روایات فراوانی از پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله بر محبت و دوستی با اهل بیت علیهم السلام و دشمنی با دشمنان ایشان تأکید شده و این مربوط به همه زمان‌ها است؛ اما در برخی روایات به صورت ویژه به دوستی با دوستان حضرت مهدی علیه السلام و دشمنی با دشمنان آن حضرت سفارش شده است. امام باقر علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه وآله روایت کند که فرمود: طُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَ قَائِمَ أَهْلِ بَيْتِي وَهُوَ يَأْتُمُّ بِهِ فِي عَيْبَتِهِ قَبْلَ قِيَامِهِ وَيَتَوَلَّى أَوْلِيَاءَهُ وَيُعَادِي أَعْدَاءَهُ، ذَلِكَ مِنْ رُفْقَائِي وَ دُؤَى مَوَدَّتِي وَأَكْرَمُ أُمَّتِي عَلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ؛ خوشا بر احوال کسی که قائم اهل بیت مرا درک کرده و در غیبت و پیش از قیامش پیرو او باشد؛ دوستانش را دوست بدارد و با دشمنانش دشمن باشد؛ چنین کسی در روز قیامت، از رفقا و دوستان من و گرامی‌ترین امت من خواهد بود.

6. شکیبایی بر سختی‌های دوران غیبت

امروزه کم نیستند افرادی که به دلیل‌هایی، باور به آن امام غایب و یاد آن حضرت را بر نمی‌تابند و در این راه، از هرگونه ایجاد هر گونه مانع و اذیت و آزار فرو نمی‌گذارند. از آن‌جا که یکی از آموزه‌های مهم دینی صبر بر مشکلات و مصیبت‌ها است، یکی از شاخصه‌های جامعه مهدوی این است که در این دوران، بیش از هر زمان دیگر برابر این مشکلات و مصیبت‌ها شکیبایی داشته باشد.

7. آماده باش دائمی

از مهم‌ترین شاخصه‌های دیگر جامعه مهدوی، آمادگی دائمی و راستین است. در این‌باره در کتاب‌های روایی روایات فراوانی وجود دارد. امام باقر علیه السلام ذیل آیه شریف *وَاصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا* فرمود: *اصْبِرُوا عَلَى أَذَاءِ الْفَرَائِضِ وَصَابِرُوا عَدُوَّكُمْ وَرَابِطُوا إِمَامَكُمْ الْمُنْتَظَرِ*؛ بر انجام واجبات شکیبایی کنید و برابر دشمنان، یک دیگر را یاری نمایید و برای یاری پیشوای منتظر، همواره آمادگی خود را حفظ کنید.

8. ثبات بر ولایت اهل بیت (ع)

حفظ و تقویت پیوند قلبی با امام عصر علیه السلام و تجدید دائمی عهد و پیمان، یکی دیگر از شاخصه‌های جامعه مهدوی است.

هر آن‌که جانب اهل وفا نگه دارد خداهش در همه حال از بلا نگه دارد

گرت هواست که معشوق نگسلد پیوند نگاه دار سر رشته تا نگه دارد

امام باقر علیه السلام درباره ثابت‌قدمان بر امر ولایت فرموده است: زمانی بر مردم آید که امامشان غیبت کند. خوشا بر افرادی که در آن زمان، بر امر ما ثابت بمانند! کمترین ثوابی که برای آن‌ها خواهد بود، این است که باری تعالی به آن‌ها ندا کرده و فرماید: ای بندگان وای کنیزان من! به نهان من ایمان آوردید و غیب مرا تصدیق کردید؛ پس به ثواب نیکوی خود، شما را مژده می‌دهم. شما بندگان و کنیزان حقیقی من هستید. از شما می‌پذیرم و از شما در می‌گذرم و برای شما می‌بخشم و به واسطه شما باران بر بندگانم می‌بارم و بلا را از آن‌ها بگردانم. و اگر شما نبودید؛ بر آن‌ها عذاب می‌فرستادم.... بنابراین یکی از کارهایی که این پیوند را ناگسستنی می‌کند تجدید عهد هر روزه با آن یار سفر کرده است. در این‌باره سفارش شده در پگاه هر روز، زانوی ادب در مقابل ساحت آن امام همام بر زمین نهاده به دستور امام صادق علیه السلام این عهدنامه را نجوا نماید که اگر چهل صبح چنین کند، امید است از یاران آن حضرت باشد.

9. پاسداری از آرمان‌ها

نظام اسلامی دارای ارزش‌ها و آرمان‌هایی است که حراست و پاسداری از آنها کاری بس مهم و ضروری می‌نماید و این مهم در جامعه مهدوی از شاخصه‌های برجسته است. البته بخشی از این پاسداری در برابر دشمنان بیرونی و بخش دیگر در اصلاح و سالم‌سازی جامعه و بهبود رفتارها و روابط و مناسبات انسانی است. حفظ و حراست از ارزش‌های الهی و اسلامی در جامعه و تلاش و کوشش برای حذف و از بین بردن ضد ارزش‌ها و ارزش‌های دروغین گام‌های ارزشمندی در این راه است.

10. دعوت به خیر و پرهیز از شر

در عرصه روابط و مناسبات انسانی، جامعه به پیکر واحدی می‌ماند که اگر اراده کرده باشد در راه رشد و تعالی گام بر دارد، می‌بایست همه انسان‌های آن همدل و همسو حرکت کنند؛ مانند سرنشینان یک کشتی. اسلام با توجه به اهمیت همسویی رفتار افراد در جامعه مداومت در دعوت به خیر و ممانعت از شر و کژروی را از ضروریات این حرکت مقدس به سوی خداوند دانسته است. از این رو می‌توان این امر را یکی از شاخصه‌های برجسته جامعه مهدوی دانست.

جوانان به عنوان پرنشاط‌ترین مجموعه در جامعه مهدوی می‌توانند با سفارش‌های خردمندانه به یکدیگر جامعه را از هرگونه لغزش و انحراف پاسداری کنند. آگاهی از تعالیم و مواضع اسلامی در زمینه موضوع و شرایط وجوب و مراتب امر به معروف و نهی از منکر نخستین و مهم‌ترین گام در این مسیر به شمار می‌آید که به دنبال آن می‌توان از برانگیختن غیرت و حمیت دینی نسل جوان برای اصلاح جامعه و مقابله با مفاصد اخلاقی و عوامل مفسده‌انگیز اجتماعی یاد کرد. امروزه تشکیل گروه‌های آمران به معروف و ناهیان از منکر از جوانان مؤمن و صالح در مراکز فرهنگی و تربیتی می‌تواند گام ارزشمندی باشد.

*نویسنده: دکتر خدامراد سلیمیان، عضو هیئت علمی پژوهشکده مهدویت و آینده پژوهی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی